ערבי נחל — שמיני

ויהי ביום השמיני קרא משה לאהרן ולבניו ולזקני ישראל כו'. פירש רש"י ז"ל שמיני למילואים. ענין מילואים פירש רש"י ז"ל לעיל שהוא ענין חינוך שמתחנך האדם לדבר חדש, ולכן קודם שנתחנכו אהרן ובניו לכהונה הוצרכו לישב ז' ימים בפתח אהל מועד. וקצת קשה במשה רבינו ע"ה ששימש ז' ימי המילואים איך נתחנך הוא לעבודה, ויש לומר על פי שאמר הכתוב הלא אהרן אחיך הלוי, ודרז"ל שהיה הוא עתיד להיות לוי ומשה רבינו ע"ה היה כהן מצד עצמו, לכן אצלו אין העבודה דבר חדש וא"צ חינוך, משא"כ אהרן וק"ל, ועיין במשארז"ל במה שימש משה ז' ימי מילואים כו', יש להבין למה ענין החינוך צריך דוקא ז' ימים ולעבוד העבודה ביום הח' דוקא. עוד יש לדקדק במ"ש רש"י ז"ל ולזקני ישראל, כדי להודיעם שעל פי הדיבור אהרן נכנס כו' והיינו שהוקשה לו למה קרא לזקנים, ומדוע לא הוקשה לרש"י למה קרא לאהרן, והרי כל ז' הימים היו יושבין פתח האהל ולמה הוצרך לקריאה, ולא הוה ליה למימר רק ויהי ביום השמיני קרא לזקני ישראל ויאמר אל אהרן וכו' כי למה הוצרך קריאה לאהרן.

ונבאר ג"כ הש"ס דפסחים (דף ו.) דסבירא ליה לתנא קמא דשואלין ודורשין בהלכות הפסח ל' יום קודם פסח, ורבן שמעון בן גמליאל סבירא ליה שתי שבתות, ומפרש דת"ק יליף שהרי משה רבינו ע"ה עומד בפסח ראשון ומזהיר על פסח שני והקשו התוס' הא ע"י שאלת הטמאים הוצרך להשיב להם, ותירצו דלא הוה ליה למימר רק אל תעשו פסח ותו לא. ודקדקו המפרשים, הלא מענינא דקרא מוכח שהטמאים עצמן הבינו שלא יעשו פסח, דהרי שאלו למה נגרע לבלתי הקריב הרי שהבינו שלא יקריבו, רק הוקשה להם מה תקנתם ולמה יגרעו משאר העדה, וא"כ עיקר תשובת משה רבינו ע"ה היה שיש גם להם תקנה בפסח שני וא"כ מאי תירצו התוס'. וקאמר תו טעמא דרשב"ג שהרי משה רבינו ע"ה עומד בר"ח ניסן ומזהיר על הפסח ע"ש, ולפי זה קשה לת"ק דהלכתא כוותיה מדוע דין פסח שני שאלו ודרשו ל' יום ולא כן בפסח הראשון, גם צריך להבין ענין ל' יום וב' שבתות מאי טעמא.

וכדי שיובן כל זה, נקדים מ"ש בחסד לאברהם בעין הקורא נהר נ"ו וז"ל: דע שמסורת הקבלה בידינו מרז"ל שנבראו חמשים היכלות של טהרה בעולם היצירה בהיכל אהבה שעומדים שם מחנה מיכאל, מסתברא שאלו נ' היכלות הם כלל התורה כולה בהשתלשלותה ליצירה והוא נגד נ' שערי בינה שבאצילות והבן, וכנגדן נבראו נ' היכלי טומאה והם היכלי התמורות שס"מ מושל בהם, וידוע שאין האדם נידון בבית דין של מעלה אלא מבן כ' שנה ולמעלה ומי שנכנס ביום א' של שנת כ"א אם יבחר בטוב וימאס ברע וישתדל לעסוק בתורה ומצות, אזי בלילה הראשונה כשישן על מטתו מיכאל השר הגדול שולח מלאך א' להוליך נפשו ולהכניסה בפתח היכל ראשון ומכניסה לפנים עד כדי שיעור זכות נפשו, ועד"ז בכל לילה ולילה מכניסין אותה יותר בפנים כפי שיעור תורתו ומעשיו ואם זכה להיכל הנ' נעשה בן חורין מס"מ, אבל כל זמן שלא זכה להיכל הנ' אפילו הוא בהיכל המ"ט יש כח לאדם בבחירתו שיתגבר היצר הרע עליו להוציאו ממ"ט היכלות טהרה ולהכניסו בהיכלות הטומאה. וכן מי שביום ראשון של שנת כ"א התחיל למאוס בטוב ולבחור ברע אזי כשהוא ישן על מטתו שולח ס"מ א' ממחנותיו לנפש החוטא להוליכה בהיכלות הטומאה בכל לילה ולילה יותר ויותר וכשנכנס להיכל החמשים אין לו תקנה עולמית ועליו נאמר (קהלת א, טו) מעוות לא יוכל לתקון, אבל כל זמן שלא נכנס בהיכל הנ' אפילו הוא בהיכל המ"ט יש לו כח בבחירתו להיות תוהא על הראשונות ולצאת מהיכלות הטומאה וליכנס בהיכלות הקדושה, וזהו סוד משארז"ל (עבודה זרה י:) יש קונה עולמו בשעה אחת. ואמנם היותר רשע מישראל אי אפשר לו ליכנס בהיכל הנ' של טומאה עד שירשיע ת' יום רצופים, לפ"ז עברו בהיכל א' כולו הוא ח' ימים, ומסתברא שמכל שכן ליכנס בהיכל הקדושה שהוא אי אפשר אלא אם כן יצדיק מעשיו שמונה ימים כי יותר צריך התגברות להצדיק מעשיו מלהרשיע כי כל תאוות האדם לרע הוא, ודע שישראל נתלכלכו במצרים כל כך עד שבערב פסח נכנסו בהיכל מ"ט שאם ח"ו היו מתעכבים יותר היו נכנסים בהיכל הנ' ושוב לא היה להם תקנה, וזהו סוד אלו לא הוציא כו' הרי אנו ובנינו כו' עכ"ל. עוד כתב שם בנהר נ"ז וז"ל: אחר שיצאו ישראל ממצרים מה עשה הקב"ה חישב מחשבות לבלתי ידח ממנו נדח וצוה שיעשו ישראל בכל שנה פסח בהשבתת חמץ ואכילת מצה. והענין מאחר שהיותר רשע אי אפשר שיכנס בהיכל הנ' אלא אם כן ירשיע ת' יום רצופים ובכל שנה שלשים יום קודם פסח הקב"ה עושה לישראל משוא פנים ברוב חסדיו ומתחיל להוציא נפשותם מהיכלות הטומאה מעט מעט עד ליל פסח כו', עכ"ל.

וזהו סוד שואלין ודורשין בהלכות פסח ל' יום, כי כמו שבפסח הראשון במצרים הוציא הש"י נפשותיהם של ישראל בפעם א' מכל היכלות הטומאה לגמרי, כן אח"כ בכל שנה ושנה מוציאם מעט מעט כפי שיעור שיכולין לצאת בל' יום לפי החשבון הנ"ל שבשמנה ימים יוצאים מהיכל א' ויש לכל א' מישראל עכ"פ עזר מעט כפי מדרגתו שהיה בראשונה קודם התחלת ל' יום הללו, כי מי שהוא אז בהיכל מ"ט של הטומאה יש לו ריוח מועט ומי שהיה בהיכל הראשון הרי בסוף הלמ"ד יום כבר נכנס להיכלות הקדושה כפי החשבון, ומי שהיה אז כבר בהיכלות הקדושה הרי הוא מתעלה יותר ויותר כפי החשבון והבן. והנה האחרונים כתבו בהלכות פסח דאותן ל' יום דשואלין ודורשין מתחילין מיום פורים עצמו, הרי שענין חירות הזאת דהיינו היציאה מהיכלות הטומאה שבל' יום אלו מתחילין מפורים, דהיינו י"ד אדר ממילא לפ"ז שכל רשע בישראל אשר מרשיע תמיד עיקר פחיתותו ושפלותו הוא בי"ג אדר, דהא ביום י"ד מתחיל לצאת מעט מעט מרשעתו וטומאתו.

וזה היה כוונת המן להתגבר על ישראל בי"ג לחודש אדר, דלכאורה צריך ביאור דנהי שנפל הגורל על אדר ושמח, מ"מ למה בחר ביום י"ג לאדר, ולהנ"ל ניחא והבן. ואמנם דע שעכו"ם ודכוותייהו הוא כולל כל הנ' שערי טומאה ולכן מומר לעכו"ם ולחלל שבת הוי מומר לכל התורה, כי כמו שבת' יום כשמרשיע נכנס בכל נ' שערי טומאה כך ע"י אלו נכנס מיד לכולם, וכן שמירת שבת הוא כלל התורה וע"י שמירת שבת כהלכתו יוכל ליכנס בכל נ' שערי קדושה בפעם א' כמו אם יצדיק מעשיו ת' יום רצופים, ומזה הטעם מבואר בכל ספרי מוסר שהבעל תשובה אי אפשר לו לתקן מעשיו אלא ע"י שמירת שבת, והיינו, לפי שצריך ליצא מהיכלות הטומאה כפי השיעור שהיה בהם ולחזור ליכנס בהיכלות הקדושה, ושיעור מהלך

שערי טומאה ת' יום, וכן מהלך שבת קודש, וכמעט מהנמנע שיצדיק אדם מעשיו ת' יום או ש' יום וכדומה בלי שיפגום בהם רגע, כי יצר לב האדם רע מנעוריו וכמה דברים שאין אדם ניצול מהם בכל יום, משא"כ ע"י שמירת שבת יוצא מכל הטומאה בפעם אחת ונכנס לקדושה וכאמור.

וזהו סוד משארז"ל (שבת קי"ח:) אלמלי שמרו ישראל ב' שבתות היו נגאלין, והיינו, שהיו באים מיד לשער הנ' אשר שם חירות וגאולה מכל רע וכאמור, אך דווקא ב' שבתות צריך מטעם שכתבו המפרשים שאין שבת אלא אחר וי"ו ימי חול כידוע, והיינו טעמא דרשב"ג שאמר ב' שבתות, ר"ל שאין צריך הכנה להשיג חירות וקדושה של פסח בל' יום כי בב' שבתות סגי כשמקיים ב' שבתות, ואמנם הלכה כת"ק דהחירות מתחיל ל' יום קודם פסח, ולכן משה רבינו ע"ה הזהיר בפסח ראשון על פסח שני, ולא תיקשי מדוע לא הזהיר על פסח ראשון ל' יום דהא ענין זה של ל' יום לא התחיל עד השנה השנית אחר יציאת מצרים, משא"כ בעת יציאת מצרים היה החירות ברגע א' שבליל פסח הוציאם הש"י בפעם א' מכל המ"ט שערי טומאה, משא"כ פסח שני שהיה בשנה השנית אז כבר נהג החירות ל' יום קודם בפסח ראשון והוא הדין בפסח שני לטמאים וק"ל.

והנה ארז"ל (אבות א, א) משה קיבל תורה מסיני, והנה דקדקו המפרשים בלשון קיבל דהיה לו לומר למד. ותו מאי מסיני, היה לו לומר מהקב"ה. אכן נודע כי מי שהוא בתכלית ענוה נמסר לו התורה במתנה, כי ענוה הוא מדת הבינה, וחכמה נמשך לבינה. ובודאי שעל ידי לימוד אי אפשר ללמוד כל התורה כולה בפרד"ס במ' יום, כי ארוכה מארץ מדה, רק ע"י שמשה רבינו ע"ה היה עניו מכל האדם נמשך לו התורה כולה, וזה שאמרו רז"ל (במדבר רבה א', ז) שניתנה לו במתנה, וזהו לשון קיבל. ואמנם נודע כי בכל הדברים צריך שיהיה נשלם בעולם ושנה ונפש, ולכן בנפש היה משה רבינו ע"ה עניו, ובעולם, הוא בהר סיני, מקום ענוה, ולכן הוא הר קטן, ובשנה שורה מדת ענוה בוי"ו בסיון, ולכן כשבא משה רבינו ע"ה לסיני בששה בסיון נמשך עליו התורה כולה, כי עשרת הדברות הם כלל כל התורה, ואידך, פירושא הוא. לכן אף אם קצת פרטי מצות אמר אחר זמן ולא בסיני אין בכך כלום כי הכל נכלל ביו"ד הדברות, וזהו משה קיבל תורה מסיני דייקא. אך דלפ"ז יקשה באיזה מצות שניתנו אחר מתן תורה ושלא בסיני ומשה רבינו ע"ה לא ידעם בתחלה א"כ איך ניתנו אז, כי הלימוד של משה רבינו ע"ה מהקב"ה לא היה כאדם שלומד מחבירו אלא שהמשיך הדבר ההוא מלמעלה ולזה צריך עולם שנה נפש והרי אז לא היה עש"ן ולכן בדין פסח שני קשה ג"כ זה.

אך ידוע שאפילו ב' מאלו הג' עולם שנה נפש אם נשלמו ג"כ סגי, כי הכל הולך אחר הרוב. ורש"י ז"ל כתב בפרשת בהעלותך ראוי היה פרשת פסח שני להאמר ע"י משה רבינו ע"ה אלא שזכו אלו האנשים ונאמר על ידיהם, הרי שנפש אלו האנשים היה להם שייכות למצוה זו של פסח שני, כי נפש כל אדם יש לו דביקות במצוה א' מתרי"ג מצות. והשתא אתי שפיר מה שהוכיח הש"ס דין דשואלין ודורשין ממה שמשה רבינו ע"ה עומד בפסח ראשון ומזהיר על פסח שני, מזה מוכח שענין החירות דפסח שני מתחיל ל' יום קודם, דא"כ היה שייכות אז דין פסח שני בנפש ובשנה, ושפיר אמר אז דין פסח שני, משא"כ אי נימא שתי שבתות א"כ לא היה אז רק בנפש לבד דין פסח שני ולא בעולם ולא בשנה, א"כ איך המשיך דין פסח שני אז. וזהו כוונת התוס' בתירוצם דאע"פ שע"י שאלה הווקק לומר להם, מ"מ לא היה לו לומר רק אל תעשו פסח בלבד שדין זה נהג באותו עת, משא"כ דין פסח שני לא היה אפשר לו כלל להמשיך אז, אלא על כרחך דשואלין ודורשין ל' יום ונשלם אז דין פסח שני בנפש ושנה. ובזה מדוקדק לשון משה רבינו ע"ה, עמדו ואשמעה מה יצוה ה' לכם, 'לכם' דייקא, כי ע"י נפש שלהם היה אפשר אז להמשיך דין מצוה זו.

והנה נודע שאף שבעת שהוציא הקב"ה ישראל ממצרים הוציאם בפעם א' מכל שערי טומאה, זה לא היה רק באותו יום, אבל אח"כ חזרו למדרגתם דאם לא כן יהיה ביטול בחירה לגמרי, והניחם הש"י על בחירתם כדי שיהיה להם שכר, ולכן בהיות שהיו צריכים שיהיו נשלמים בערך ת' יום שיצאו מהטומאה, וכבר אמרנו שזה כמעט דבר נמנע לכן מה עשה הש"י, מיד ביום השני דהיינו ממחרת הפסח צוה להם לספור העומר וסגולת מצוה זו לצאת ע"י ספירה א' מהיכל א' של טומאה מה שאי אפשר לפעול ע"י שאר מצות רק בשמנה ימים לצאת מהיכל א', וע"י ספירה פועלים זאת בפעם א' לכן סופרים מ"ט יום, וביום חמשים נתן התורה, ואז קיבל כל אחד מישראל קדושה לפי ענינו כי היותר רשע שאפשר בעולם שהיה בתחלה בהיכל המ"ט כי מי שהוא בהיכל הנ' אין לו תקנה ולא דיברה תורה באלו אזי ביום הנ' טעם עכ"פ קצת מהקדושה שהתחיל לכנוס בהיכל הראשון, ומי שהיה בתחלה בהיכל המ"ח בא אז להיכל השני של הקדושה, וכן כולם, ומי שהיה בתחלה חוץ לשער הטומאה הרי ביום נ' בא להיכל הנ' של הקדושה, ומי שהיה אז באותה מדריגה נעשה חירות ממלאך המות, חרות על הלוחות, וכמש"ל שמי שבא בהיכל הנ' הוא בן חורין.

וזהו מש"ה (ויקרא כג, טו) וספרתם לכם כו' תמימות תהיינה, ר"ל כי אלו ז' שבתות שהן מ"ט יום יהיו תמימות לא כמו ע"י שאר מצות שמהלך היכל א' אינו נגמר אלא בח' ימים, משא"כ ע"י הספירה נגמר המהלך ביום אחד, וכאמור. אכן סגולת התקדשות האדם וכניסתו להיכלות הקדושה וכן יציאתו מהטומאה הוא בלילה בעת השינה וכמש"ל בלשון החסד לאברהם, לזה ארז"ל דאין תמימות אלא אם כן סופר בלילה דוקא שאז עת התקדשות האדם והליכתו ממדריגה למדריגה, וכאמור, ואפילו מי שניעור כל הלילה אין בכך כלום כי נפשות כל ישראל דבוקים ובאים בלילה בסוד מיין נוקבין אף מי שאינו ישן מ"מ נפשו היא נכללת בכלל ישראל והם ישנים, ועכ"פ אין עת סגולה זו רק בלילה דוקא ולא ביום, ולכן אין תמימות אלא אם כן סופר בלילה.

ובזה נבין פרשתנו, כי קודם שנתחנכו אהרן ובניו לעבודה, היינו שהיו צריכים ליכנס תוך כל ההיכל ההוא השייכים אליו מצות כהונה היה צריך שמנה ימים דוקא, שהוא מהלך היכל א' כאמור, ולכן ישבו פתח האהל שהוא מכוון נגד ההיכל ההוא אשר בו שייכות עניני מצות השייכים לעבודה, ומיד כשהגיע יום השמיני, מקצת היום ככולו, ועשו באותו יום העבודה אף שעדיין לא נגמר מהלך כל ההיכל ההוא עד ראשון מ"מ כיון שהגיע יום הח' היה כח במשה רבינו ע"ה להעלותם לגמרי כי מקצת יום ככולו, וזהו קרא משה לאהרן ולבניו, והוא מענין קרא ה' בשם בצלאל שפירש"י שלשון קרא הוא לשון חשיבות ומעלת המדריגה והבן. חסלת פרשת שמיני